

Marek Dworaczyk

Wyniki interwencyjnych badań archeologicznych w Ługowinie, gm. Resko

Results of the rescue excavation in Ługowina, Resko commune

Abstract: Archaeological sites Ługowina 12 (AZP: 24-14/5) and Ługowina 13 (AZP: 24-14/6) have been discovered during a field survey conducted in 1988. Initially, they were recorded as settlement points – prehistorical (12 and 13) and late medieval (12). Based on recent finds, the function of the sites has been changed. Now these are settlements, or perhaps parts of one settlement, the chronology of which – based on a small assemblage of potshards – was established to the fifth period of the Bronze Age – the Hallstatt period.

Abstrakt: Stanowiska archeologiczne Ługowina 12 (AZP: 24-14/5) i Ługowina 13 (AZP: 24-14/6) zostały odkryte podczas badań terenowych prowadzonych w 1988 roku. Początkowo oznaczono je jako punkty osadnicze – prehistoryczne (12 i 13) i późno-średniowieczny (12). W oparciu o najnowsze znaleziska zmieniono funkcję stanowisk. Obecnie są to dwie, a być może fragmenty jednej osady, której chronologię – na podstawie niewielkiego zbiorowiska ułamków ceramiki – ustalono na piąty okres epoki brązu – okres halsztacki.

Słowa kluczowe: Pomorze Zachodnie, epoka brązu, okres halsztacki, osadnictwo, Ługowina

Keywords: Western Pomerania, Bronze Age, Hallstatt period, settlement, Ługowina

W latach 2012–2013 w okolicach Reska zbudowano elektrownię wiatrową. Część turbin zlokalizowana na gruntach miejscowości Ługowina¹ znajdowała się na terenach ochrony konserwatorskiej stanowisk archeologicznych (ryc. 1): Ługowina, stan. 12 (AZP 24-14/5) – punkty osadnicze z pradziejów i późnego średniowiecza; Ługowina, stan. 13 (AZP 24-14/6) – punkt osadniczy z pradziejów. Stanowiska te zostały odkryte w trakcie badań powierzchniowych przeprowadzonych w ramach Archeologicznego Zdjęcia Polski w 1988 roku². Na podstawie liczby i rozrzutu zabytków ruchomych powierzchnie każdego

¹ Na kartach AZP miejscowość ta określana jest jako Ługawino, jednak poprawna jej nazwa to Ługowina, dlatego tej właśnie formy używam w niniejszym artykule.

² Por. Archiwum Wojewódzkiego Urzędu Ochrony Zabytków w Szczecinie, teczka AZP 24-14.

z nich określono na około 0,5 ha. W trakcie inwestycyjnych robót ziemnych prowadzonych w granicach stref ochrony konserwatorskiej wymienionych stanowisk w lutym i marcu 2013 roku przeprowadzono interwencyjne badania archeologiczne. Odhumusowanie części terenu (pod platformy przy wiatrakach) wykonano sprzętem mechanicznym, a w uzasadnionych przypadkach także ręcznie. Prace inwestycyjne wiązały się ponadto z wykonaniem wykopów o szerokościach 4,0–5,0 m pod drogi dojazdowe, wykopów pod przewody elektroenergetyczne o głębokościach 1,0–1,5 m i szerokościach około 1,0 m, oraz wykopów pod wiatraki o średnicach około 30 m i głębokościach 2,5–4,0 m. Poniżej warstwy humusu (szarobrazowej, gliniastej, miejscami spiaszczonej próchnicy o miąższości od 25–30 do 40 cm) zaobserwowano dwa skupienia pozostałości osadniczych na terenie działki nr 269/1 oraz działek nr 233 i 264 (ryc. 2).

Obiekty na terenie działki nr 269/1

Pierwsze skupisko odkryto w strefie ochrony stanowiska Ługowina 13. Wyodróżniono w nim sześć obiektów.

Obiekt nr 1 (ryc. 2 i 3)

Nieregularny w zarysie obiekt o wymiarach 170 cm (W-E) × 82 cm (N-S) to palenisko o nieustalonej chronologii. W jego zachodniej części znajdowało się koliste zagłębienie o wymiarach 64 cm (W-E) × 76 cm (N-S), wypełnione spalenizną z szarym piaskiem, w którym znajdował się niewielki kamień. Wypełnisko wschodniej części obiektu składało się z przemieszanej warstwy spalenizny z szarym piaskiem, próchnicą i żółtą gliną oraz wytrąceniami orsztynu. W profilu obiekt miał kształt nieckowaty, a jego miąższość dochodziła do 9 cm. Obiekt był nieznacznie zagłębiony w calec – żółtą, tłustą glinę z wytrąceniami orsztynu.

Obiekt nr 2 (ryc. 2 i 4)

Czworoboczny obiekt o zaokrąglonych narożnikach, o wymiarach 90 (W-E) × 62 cm (N-S), to palenisko o nieokreślonej chronologii. W profilu miał kształt nieckowaty, a jego miąższość dochodziła do 10 cm. Wypełnisko jamy składało się ze spalenizny z węglami drzewnymi, szarym piaskiem i niewielką ilością małych kamieni. Przy krawędzi wschodniej obiektu zalegała przemieszana warstwa spalenizny z szarym piaskiem i żółtą, spiaszczoną gliną. Obiekt był nieznacznie zagłębiony w calec – żółtą, spiaszczoną glinę z wytrąceniami orsztynu.

Obiekt nr 3 (ryc. 2 i 5A)

Kolista jama o nieokreślonej funkcji i chronologii miała wymiary 54 cm (N-S) × 58 cm (W-E) i była zagłębiona w podłoże na 14 cm. W profilu miała nieckowaty kształt. W jej stropie zalegała gliniasta, miękka warstwa spalenizny, węgli drzewnych i szarej próchnicy (warstwa 3A), natomiast w spągu wystąpiła spalenizna z węglami drzewnymi (warstwa 3B). Obiekt był zagłębiony w calec – żółta, spiaszczoną glinę z wytrąceniami orsztynu.

Obiekt nr 4 (ryc. 2 i 5B)

Kolista jama o nieokreślonej funkcji i chronologii miała wymiary 72 cm (W-E) × 76 cm (N-S) i zagłębiona była w calec (żółta, spiaszczona glina z wytrąceniami orsztynu) na 19 cm. W profilu miała miskowaty kształt. Wypełniskiem była miękka warstwa szarej próchnicy ze spalenizną i węglami drzewnymi.

Obiekt nr 5 (ryc. 2 i 6A)

Kolista jama o nieokreślonej funkcji i chronologii i wymiarach 60 cm (W-E) × 62 cm (N-S) była zagłębiona na 16 cm w żółtą, spiaszczoną glinę z wytrąceniami orsztynu (calec). W profilu była nieckowata. W stropie zalegała gliniasta, miękka warstwa szarej próchnicy ze spalenizną i węglami drzewnymi (warstwa 5A), natomiast w spągu średnioziarnisty piasek (warstwa 5B).

Obiekt nr 6 (ryc. 2 i 6B)

Jama o nieokreślonej funkcji i chronologii w rzucie poziomym miała kształt wydłużonego na osi NE-SW owalu o wymiarach 130 cm (NE-SW) × 50 cm (W-E) i zagłębiona była na 24 cm w żółtą, spiaszczoną glinę z wytrąceniami orsztynu (calec). W profilu miała kształt miskowaty. Wypełniskiem był szary, gliniasty piasek z plamami spalenizny i szarej próchnicy (warstwa 6C). Jedyne w stropie, w części północnowschodniej i południowozachodniej obiektu znajdowały się owalne, płytkie zagłębienia (o głębokości do 2 cm) wypełnione spalenizną z szarą próchnicą i węglami drzewnymi (warstwy 6A i 6B).

Obiekty na terenie działek nr 233 i 264

Drugie skupisko, złożone z 25 obiektów, odkryto w granicach i sąsiedztwie strefy ochrony konserwatorskiej stanowiska Ługowina 12 (AZP 24-14/5) (ryc. 2).

Obiekt nr 1 (ryc. 2 i 7)

W rzucie poziomym obiekt miał kształt kolisty o wymiarach 50 cm (NE-SW) × 50 cm (W-E), natomiast w profilu był trapezowaty. Zagłębiony był na 13 cm w żółty, lekko gliniasty piasek z wytrąceniami orsztynu (calec). Jego wypełnisko stanowiła warstwa szarego piasku z domieszką szaro-brązowej próchnicy. Znalaziono w nim 9 bryłek polepy i 229 fragmentów ceramiki naczyniowej pochodzącej z minimum 4 naczyń. Zdecydowana większość ułamków (226) to pozostałości jednego dużego naczynia zasobowego. Naczynie to ma dno o grubości do 1,4 cm i średnicy 22 cm (ryc. 22:2). Grubość jego ścianek waha się od 0,8 poprzez 1,3 do 1,6–1,7 cm. Powierzchnia zewnętrzna jest szorstka, chropowata, o barwie szarej, brązowej i ceglastej, natomiast wewnętrzna jest gładka, miejscami wygładzona, o barwie jasnoceglastej, gdzieś czarnej. W zbiorze ceramiki wyróżniono ponadto: jeden niewielki fragment (brzeg z górną częścią brzuśca) lekko lejkowato rozchylonego brzegu o krawędzi pogrubionej i płasko ściętej, szorstki i chropowaty, jasnoszary do czarnego od zewnątrz i gładki czarny od wewnątrz (ryc. 22:1); jeden fragment niewyodrębnionego, płaskiego dna z częścią przydenną o grubości dna 0,9 cm i grubości ścianki przy dnie 1,0 cm; jeden fragment brzuśca naczynia stołowego z oboma powierzchniami gładkimi, na zewnątrz czarną, a wewnątrz szarą i czarną (zachował się w nim także ślad po taśmowatym uchu o szerokości 3,2 cm).

Wydaje się, że obiekt nr 1 to pozostałość po wkopanym w podłoże dużym naczyniu zasobowym, które należy datować na V okres epoki brązu – okres halszacki.

Obiekt nr 2 (ryc. 2, 8 i 9)

Obiekt – palenisko – odkryto we fragmencie przy profilu południowym wykopu pod drogę dojazdową do wiatraka nr 5 oraz w profilu wschodnim wykopu pod sieć elektroenergetyczną. W rzucie poziomym miał najpewniej kształt prostokąta o zaokrąglonych narożach, a jego wymiary to około 150 cm (W-E) × 84 cm (N-S), w przekroju był nieckowaty, zagłębiony do 34 cm w żółty piasek (calec). Wypełnisko stanowiła spalenizna z szarobrązową próchnicą, miejscami z plamkami żółtego piasku, w której tkwiły niewielkie kamienie, w części przepalone. Brak danych do ustalenia chronologii.

Obiekt nr 3 (ryc. 2, 8 i 9)

Obiekt – palenisko – odkryto we fragmencie przy profilu południowym wykopu pod drogę dojazdową do wiatraka nr 5, w odległości 58 cm na wschód od obiektu nr 2. Uchwycony fragment miał wymiary 96 cm (W-E) × 20 cm (N-S). W przekroju był nieckowaty, a jego miąższość wynosiła 20 cm. Wypełniskiem obiektu była spalenizna z szarobrązową próchnicą, w której zalegały

nieliczne kamienie, w części przepalone. Obiekt wkopany był w calec – żółty piasek. Brak danych do ustalenia chronologii.

Obiekt nr 4 (ryc. 2, 8 i 9)

Obiekt – palenisko – odkryto około 80 cm na północ od obiektów nr 2 i 3, w wykopie pod drogę dojazdową do wiatraka nr 5. W rzucie poziomym miał kształt owalny, a jego wymiary wynosiły 130 (N-S) × 130 cm (W-E), w przekroju był nieregularny, zagłębiony na 14 cm w żółty piasek (calec). Wypełniskiem obiektu była spalenizna z węglami drzewnymi, przemieszana z szarobrazową próchnicą i z plamkami żółtego piasku, w której zalegały pojedyncze kamienie. Brak danych do ustalenia chronologii.

Obiekt nr 5 (ryc. 2 i 10)

Obiekt – palenisko – odkryto w wykopie pod drogę dojazdową do wiatraka nr 5. W rzucie poziomym miał kształt owalny, a jego wymiary wynosiły 194 cm (NW-SE) × 138 cm (W-E). W profilu był nieckowaty, jego miąższość dochodziła do 24 cm. W stropie obiektu zalegała warstwa szarobrazowej, spiaszczonej próchnicy z plamami spalenizny, w której tkwiły kamienie, w części przepalone (warstwa 5A). W spągu znajdowała się warstwa spalenizny, miejscami z domieszką szarobrazowej, spiaszczonej próchnicy (warstwa 5B). Obiekt wkopany był w calec – żółty piasek, miejscami z soczewkami żwiru.

W wypełnisku paleniska odkryto 3 fragmenty ceramiki naczyniowej: 2 brzuśców i 1 dna. Jeden fragment brzuśca ma obie powierzchnie gładkie: zewnętrzna jest brązoceglasta, z naniesionym żłobkiem, a wewnętrzna szara. Drugi fragment ma powierzchnię zewnętrzną gładką, czarną, z naniesionym żłobkiem, i wewnętrzną gładką, szarą. Fragment niewyodrębnionego płaskiego dna ma powierzchnię wewnętrzną gładką, ciemnoszarą, zewnętrzną – także gładką, szarojasnobrazową. Dno zostało połączone ze ścianką za pomocą wałków dolepianych od wewnątrz. Na podstawie fragmentu ceramiki obiekt wydatowano na V okres epoki brązu – okres halszacki.

Obiekt nr 6 (ryc. 2 i 11)

Obiekt – palenisko – odkryto w wykopie pod drogę dojazdową do wiatraka nr 5. W rzucie poziomym miał kształt owalny, a jego wymiary wynosiły 92 cm (N-S) × 76 cm (W-E). W przekroju był nieckowaty, zagłębiony do 16 cm w calec (żółty piasek). Wypełniskiem obiektu była szarobrazowa, spiaszczona próchnica, miejscami z plamkami spalenizny, z niewielką liczbą małych kamieni (warstwa 6A). Przy krawędzi SE zalegała warstwa spalenizny z węglami drzewnymi (warstwa 6B).

W wypełniku odkryto 1 niewielki fragment brzośca naczynia glinianego o powierzchni zewnętrznej szorstkiej, szarej, a wewnętrznej gładkiej, czarnej. Na podstawie tego fragmentu palenisko wydatowano na V okres epoki brązu – okres halszacki.

Obiekt nr 7 (ryc. 2 i 12A)

Obiekt – palenisko – odkryto we fragmencie w północnozachodnim narożniku wykopu pod platformę przy wiatraku nr 5. W rzucie poziomym miał pierwotnie najpewniej kształt owalny, a jego uchwycone wymiary wynosiły 140 cm (N-S) × 100 cm (W-E). W przekroju był nieckowaty, wkopany w calec (żółty piasek, miejscami lekko gliniasty, z wytrąceniami orsztynu) do głębokości 20 cm. Wypełnikiem była spalenizna z węglami drzewnymi, z szaro-brązową próchnicą, plamkami żółtego piasku, w której tkwiły pojedyncze niewielkie kamienie, w części przepalone. Brak danych do ustalenia chronologii.

Obiekt nr 8 (ryc. 2 i 12B)

Obiekt – palenisko – odkryto w wykopie pod platformę przy wiatraku nr 5. W rzucie poziomym miał kształt owalny o wymiarach 138 cm (W-E) × 92 cm (N-S). W przekroju był nieckowaty, wkopany w calec (żółty piasek, miejscami lekko gliniasty, z wytrąceniami orsztynu) do głębokości 22 cm. Wypełnik obiektu stanowiła szara, spiaszczona próchnica ze spalenizną, w której tkwiły kamienie, w części przepalone (warstwa 8A). W spągu obiektu, w części zachodniej, zalegała niewielka soczewka spalenizny (warstwa 8B). Brak danych do ustalenia chronologii.

Obiekt nr 9 (ryc. 2 i 13A)

Obiekt – palenisko – odkryto w wykopie pod platformę przy wiatraku nr 5. W rzucie poziomym miał kształt owalny o wymiarach 200 cm (W-E) × 142 cm (N-S). W przekroju nieckowaty o faliście ukształtowanym dnie był wkopany w calec (żółty piasek, miejscami lekko gliniasty, z wytrąceniami orsztynu) do głębokości 16 cm. Wypełnikiem obiektu była spalenizna z węglami drzewnymi, z domieszką szarobrązowej, spiaszczonej próchnicy, w której tkwiły kamienie, w części przepalone. Brak danych do ustalenia chronologii.

Obiekt nr 10 (ryc. 2 i 13B)

Obiekt – palenisko – odkryto w wykopie pod platformę przy wiatraku nr 5. W rzucie poziomym miał kształt owalu o wymiarach 200 cm (W-E) × 136 cm (N-S). W przekroju był nieckowaty, wkopany w calec (żółty piasek, miejscami

lekko gliniasty, z wytrąceniami orsztynu) do głębokości 24 cm. Wypełniskiem obiektu była spalenizna z węglami drzewnymi, z domieszką szarobrazowej, spiaszczonej próchnicy, w której tkwiły kamienie, w części przepalone. Brak danych do ustalenia chronologii.

Obiekt nr 11 (ryc. 2 i 14A)

Obiekt – palenisko – odkryto w wykopie pod platformę przy wiatraku nr 5. W rzucie poziomym miał kształt owalu o wymiarach 142 cm (W-E) × 84 cm (N-S). W przekroju był nieckowaty, wkopany w calec (żółty piasek, miejscami lekko gliniasty, z wytrąceniami orsztynu) do głębokości 26 cm. Wypełniskiem obiektu była spalenizna z węglami drzewnymi, z domieszką szarobrazowej, spiaszczonej próchnicy, w której tkwiły kamienie, niektóre przepalone. W wypełnisku odkryto fragment brzuśca naczynia glinianego o powierzchni zewnętrznej szorstkiej, czarnej i wewnętrznej gładkiej, czarnej. Na podstawie tego fragmentu chronologię obiektu ustalono na V okres epoki brązu – okres halsztacki.

Obiekt nr 12 (ryc. 2 i 14B)

Obiekt – palenisko – odkryto w wykopie pod platformę przy wiatraku nr 5. W rzucie poziomym miał kształt prostokąta o zaokrąglonych narożach i wymiarach 160 cm (W-E) × 110 cm (N-S). W przekroju był nieckowaty, wkopany w calec (żółty piasek, miejscami lekko gliniasty, z wytrąceniami orsztynu) do głębokości 26 cm. Wypełniskiem obiektu była spalenizna z węglami drzewnymi, z domieszką szarobrazowej, spiaszczonej próchnicy i plamkami żółtego piasku, w której tkwiły kamienie, w części przepalone. Brak danych do ustalenia chronologii.

Obiekt nr 13 (ryc. 2 i 15A)

Obiekt – palenisko – odkryto w wykopie pod platformę przy wiatraku nr 5. W rzucie poziomym miał kształt kolisty o wymiarach 180 cm (W-E) × 164 cm (N-S). W przekroju był nieckowaty, wkopany w calec (żółty piasek, miejscami lekko gliniasty, z wytrąceniami orsztynu) do głębokości 30 cm. Wypełniskiem obiektu była spalenizna z węglami drzewnymi, z domieszką szarobrazowej, spiaszczonej próchnicy i plamkami żółtego piasku, w której tkwiły kamienie, w części przepalone. W wypełnisku odkryto niewielki fragment brzuśca naczynia glinianego o powierzchni zewnętrznej szorstkiej, brązowoceglastej i wewnętrznej gładkiej, czarnej. Na jego podstawie chronologię obiektu ustalono na V okres epoki brązu – okres halsztacki.

Obiekt nr 14 (ryc. 2 i 15B)

Obiekt – palenisko – odkryto w wykopie pod platformę przy wiatraku nr 5. W rzucie poziomym miał kształt prostokąta z zaokrąglonymi narożnikami, zorientowanego na osi NE-SW, o wymiarach 188 cm (NE-SW) × 130 cm (W-E). W przekroju był nieckowaty i miał faliście ukształtowane dno. Wkopany był w calec (żółty piasek, miejscami lekko gliniasty, z wytrąceniami orsztynu) na głębokości do 18 cm. Wypełnisko obiektu stanowiła spalenizna z węglami drzewnymi, z domieszką szarobrazowej, spiaszczonej próchnicy i plamkami żółtego piasku, w której tkwiły kamienie, w części przepalone. Brak danych do ustalenia chronologii.

Obiekt nr 15 (ryc. 2 i 16A)

Obiekt – palenisko – odkryto w wykopie pod platformę przy wiatraku nr 5. W rzucie poziomym był prawie kolisty, o wymiarach 150 cm (N-S) × 140 cm (W-E). W przekroju był nieckowaty, wkopany w calec (żółty piasek, miejscami lekko gliniasty, z wytrąceniami orsztynu) na głębokości do 20 cm. Wypełniskiem obiektu była spalenizna z węglami drzewnymi, z domieszką szarobrazowej, spiaszczonej próchnicy i plamkami żółtego piasku, w której tkwiły kamienie, w części przepalone. Brak danych do ustalenia chronologii.

Obiekt nr 16 (ryc. 2 i 16B)

Obiekt – palenisko – odkryto w wykopie pod platformę przy wiatraku nr 5. W rzucie poziomym był prawie kolisty, o wymiarach 92 cm (N-S) × 100 cm (W-E). W przekroju był nieckowaty, wkopany w calec (żółty piasek, miejscami lekko gliniasty, z wytrąceniami orsztynu) na głębokości do 16 cm. Wypełniskiem obiektu była spalenizna z węglami drzewnymi, z domieszką szarobrazowej, spiaszczonej próchnicy i plamkami żółtego piasku, w której tkwiły kamienie, w części przepalone. Brak danych do ustalenia chronologii.

Obiekt nr 17 (ryc. 2 i 17A)

Obiekt odkryto w wykopie pod platformę przy wiatraku nr 5. W rzucie poziomym był owalny, o wymiarach 76 cm (N-S) × 110 cm (W-E). W przekroju był nieckowaty, wkopany w calec (żółty piasek, miejscami lekko gliniasty, z wytrąceniami orsztynu) na głębokości do 16 cm. Wypełniskiem obiektu była spalenizna z węglami drzewnymi, z domieszką szarobrazowej, spiaszczonej próchnicy i plamkami żółtego piasku, w której tkwiły kamienie, w części przepalone. Brak danych do ustalenia chronologii.

Obiekt nr 18 (ryc. 2 i 17B)

Obiekt – palenisko – odkryto w wykopie pod platformę przy wiatraku nr 5. W rzucie poziomym miał kształt kwadratu o zaokrąglonych narożach i wymiarach 104 cm (N-S) × 100 cm (W-E). W przekroju był nieckowaty, wkopany w calec (żółty piasek, miejscami lekko gliniasty, z wytrąceniami orsztynu) na głębokości do 22 cm. Wypełniskiem obiektu była spalenizna z węglami drzewnymi, z domieszką szarobrazowej, spiaszczonej próchnicy i plamkami żółtego piasku, w której tkwiły kamienie, w części przepalone. Brak danych do ustalenia chronologii.

Obiekt nr 19 (ryc. 2 i 18A)

Obiekt – palenisko – odkryto w wykopie pod platformę przy wiatraku nr 5. W rzucie poziomym miał kształt owalu o wymiarach 70 cm (N-S) × 112 cm (W-E). W przekroju był nieckowaty, wkopany w calec (żółty piasek, miejscami lekko gliniasty, z wytrąceniami orsztynu) na głębokości do 44 cm. Wypełniskiem obiektu była spalenizna z węglami drzewnymi, z domieszką szarobrazowej, spiaszczonej próchnicy i plamkami żółtego piasku, w której tkwiły kamienie, w części przepalone. W wypełnisku odkryto bryłkę polepy i fragment brzegu naczynia glinianego z górną częścią brzuśca. Lekko wygięty na zewnątrz brzeg miał krawędź lekko zaokrągloną (ryc. 22:4). Obie powierzchnie ułamka są szorstkie: zewnętrzna jest plamista, czarna i szara; wewnętrzna – czarna ze śladami zagładzania. Prawdopodobnie jest to brzeg naczynia jajowatego, które można datować na V okres epoki brązu – okres halsztacki.

Obiekt nr 20 (ryc. 2 i 18B)

Obiekt – palenisko – odkryto w wykopie pod platformę przy wiatraku nr 5. W rzucie poziomym miał kształt owalu o wymiarach 136 cm (N-S) × 160 cm (W-E). W przekroju był nieckowaty, wkopany w calec (żółty piasek, miejscami lekko gliniasty, z wytrąceniami orsztynu) na głębokości do 28 cm. Wypełniskiem obiektu była spalenizna z węglami drzewnymi, z domieszką szarobrazowej, spiaszczonej próchnicy i plamkami żółtego piasku, w której tkwiły kamienie, w części przepalone. Brak danych do ustalenia chronologii.

Obiekt nr 21 (ryc. 2 i 19A)

Obiekt – palenisko – odkryto w wykopie pod platformę przy wiatraku nr 5. W rzucie poziomym miał kształt prostokąta o zaokrąglonych narożach i wymiarach 144 cm (N-S) × 182 cm (W-E). W przekroju był nieckowaty, wkopany w calec (żółty piasek, miejscami lekko gliniasty, z wytrąceniami orsztynu) na głębokości do 26 cm. Wypełniskiem obiektu była spalenizna z węglami drzewnymi,

z domieszką szarobrazowej, spiaszczonej próchnicy i plamkami żółtego piasku, w której tkwiły kamienie, w części przepalone. W wypełnisku odkryto fragment silnie skorodowanego przedmiotu żelaznego i 2 fragmenty ceramiki naczyniowej: brzuśca o powierzchni zewnętrznej szorstkiej, szarej i wewnętrznej wygładzanej, siwej oraz brzegu z szyjką, z obiema powierzchniami gładkimi, szarobrazowymi, lekko lejkowato rozchyloną zewnątrz, o krawędzi pogrubionej (ryc. 22: 3). Obiekt wydatowano na V okres epoki brązu – okres halsztacki.

Obiekt nr 22 (ryc. 2 i 19B)

Obiekt – palenisko – odkryto w wykopie pod platformę przy wiatraku nr 5. W rzucie poziomym miał kształt owalu o wymiarach 150 cm (N-S) × 180 cm (W-E). W przekroju był nieckowaty, wkopany w calec (żółty piasek, miejscami lekko gliniasty, z wytrąceniami orsztynu) na głębokości do 28 cm. Wypełniskiem obiektu była spalenizna z węglami drzewnymi, z domieszką szarobrazowej, spiaszczonej próchnicy i plamkami żółtego piasku, w której tkwiły kamienie, w części przepalone. W wypełnisku odkryto 2 fragmenty ceramiki naczyniowej: cienkościennego brzuśca (naczynie stołowe) o powierzchni zewnętrznej wygładzanej, siwej i powierzchni wewnętrznej wygładzanej, szarej oraz grubościennego brzuśca (naczynie kuchenne) o powierzchni zewnętrznej chropowatej, szarobrazowej i powierzchni wewnętrznej gładkiej, szarobrazowej. Na podstawie fragmentu ceramiki chronologię obiektu ustalono na V okres epoki brązu – okres halsztacki.

Obiekt nr 23 (ryc. 2 i 20A)

Obiekt – palenisko – odkryto w wykopie pod platformę przy wiatraku nr 5. W rzucie poziomym miał kształt kwadratu o zaokrąglonych narożach i wymiarach 170 cm (N-S) × 160 cm (W-E). W przekroju był nieckowaty, wkopany w calec (żółty piasek, miejscami lekko gliniasty, z wytrąceniami orsztynu) na głębokości do 20 cm. Wypełniskiem obiektu była spalenizna z węglami drzewnymi, z domieszką szarobrazowej, spiaszczonej próchnicy i plamkami żółtego piasku, w której tkwiły kamienie, w części przepalone. W wypełnisku odkryto fragment brzuśca naczynia glinianego o obu powierzchniach gładkich, brązo-woceglastych. Na podstawie fragmentu ceramiki chronologię obiektu ustalono na V okres epoki brązu – okres halsztacki.

Obiekt nr 24 (ryc. 2 i 20B)

Obiekt – palenisko – odkryto w wykopie pod platformę przy wiatraku nr 5. W rzucie poziomym miał kształt owalu o wymiarach 124 cm (N-S) × 150 cm (W-E). W przekroju był nieckowaty, z faliście ukształtowaną linią dna (przemycia),

wkopany w calec (żółty piasek, miejscami lekko gliniasty, z wytrąceniami orsztynu) na głębokości do 10 cm. Wypełniskiem obiektu była spalenizna z węglami drzewnymi, z domieszką szarobrazowej, spiaszczonej próchnicy i plamkami żółtego piasku, w której tkwiły kamienie, w części przepalone. Brak danych do ustalenia chronologii.

Obiekt nr 25 (ryc. 2 i 21)

Obiekt – palenisko – odkryto w wykopie pod drogę dojazdową pomiędzy turbinami 5 i 6 (działka nr 233). W rzucie poziomym miał kształt owalu o wymiarach 126 cm (N-S) × 130 cm (W-E). W przekroju był nieckowaty, z faliście ukształtowaną linią dna (przemycia), wkopany w calec (żółty piasek, miejscami lekko gliniasty z wytrąceniami orsztynu) na głębokości do 20 cm. Wypełniskiem obiektu była szarobrazowa próchnica ze spalenizną i plamkami żółtego piasku, w której tkwiły kamienie, w części przepalone (warstwa 25A), a także kolista plama spalenizny z kamieniami, zalegająca w części wschodniej obiektu (warstwa 25B). Brak danych do ustalenia chronologii.

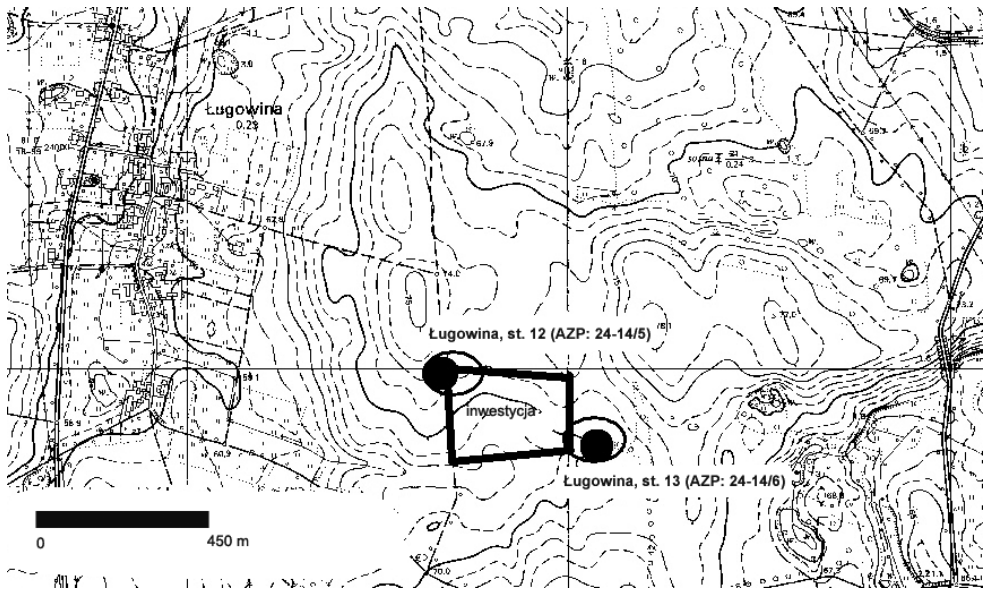
★ ★ ★

Depozyt kulturowy pochodzący tylko z jednego stanowiska Ługowina 12 – dokładnie z 9 na 25 odkrytych obiektów (nr 1, 5, 6, 11, 13, 19, 21, 22, 23) – jest nieliczny i poza jednym silnie skorodowanym przedmiotem żelaznym ograniczony do jednej kategorii źródeł. Po wyklejeniu jest to zbiór 16 fragmentów ceramiki (jak wyżej zaznaczono, 226 fragmentów znalezionych w obiekcie nr 1 pochodzi od jednego naczynia), z czego większość to ułamki środkowych części naczyń. W zespole tym na bliższą ocenę chronologiczną pozwala jedynie fragment lekko wychylonego na zewnątrz brzegu naczynia jajowatego, o esowatym profilu, znaleziony w obiekcie nr 19 (ryc. 22:4). Pojemniki te występowały w kulturze łużyckiej od IV okresu epoki brązu do środkowego okresu lateńskiego (Kostrzewski 1958, 54 n.; Cnotliwy 1976, 38). W IV okresie epoki brązu miały one jednak bardziej wyodrębnioną szyjkę. Okazy smuklejsze, z brzuścami łagodnie przechodzącymi w szyjkę, pojawiły się dopiero w V okresie epoki brązu (Kostrzewski 1958, 115–117). Nieco później, w okresie halsztackim, te formy naczyń zaczęto zaopatrywać w brzegi lekko wygięte na zewnątrz, co było charakterystyczne dla grupy zachodniopomorskiej kultury łużyckiej w okresie halsztackim. W tym też czasie powszechnym składnikiem zastawy kuchennej ludności kultury łużyckiej stały się egzemplarze z guzkami dolepiionymi poniżej krawędzi brzegu (Cnotliwy 1960, 57; 1961, 265–266; 1976, 38). Naczynia te, zaopatrzone jednak w ucha bądź listwy na przejściu brzuśca w szyjkę, były również charakterystyczne dla grupy górzyckiej kultury łużyckiej w końcu wczesnej

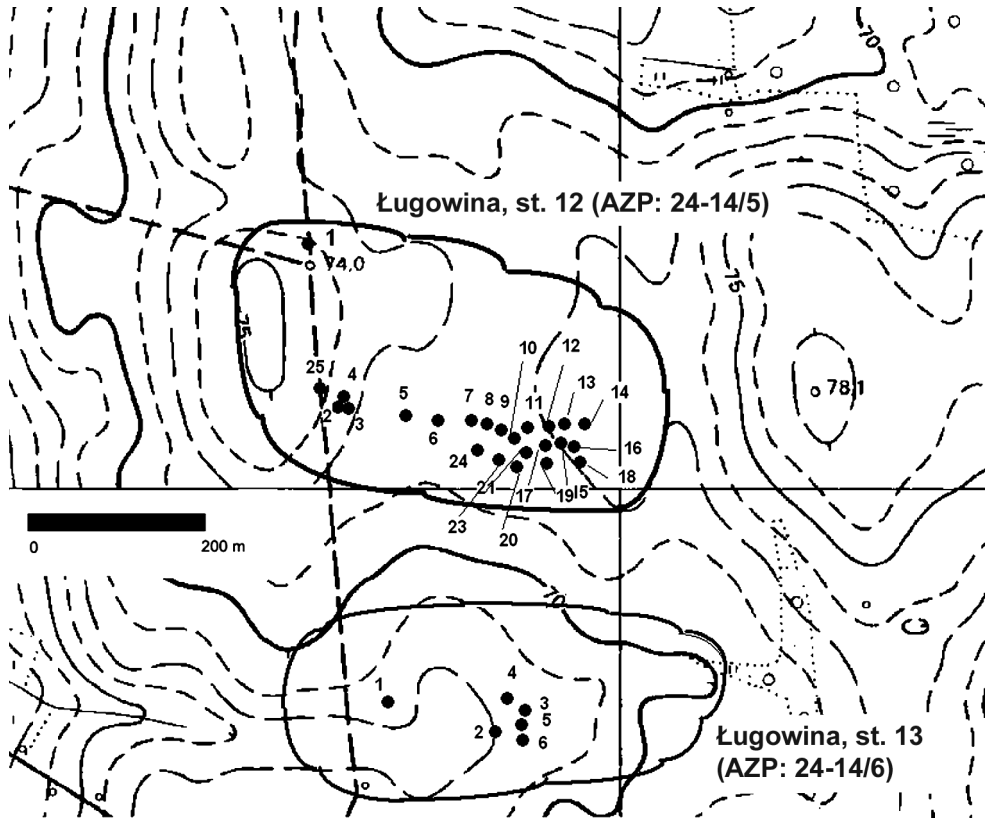
epoki żelaza i w początkach okresu lateńskiego (Griesa 1982, 19–23, 36, tabl. 3:14 i 4:1) i wskazują na południowe oddziaływania na jej zachodniopomorską grupę w okresie halsztackim (Kostrzewski 1958, 184). Zbliżone formy do okazji z Ługowiny znane są z innych stanowisk zachodniopomorskich, m.in. z halsztackiego grodu funkcjonującego na obecnym Wzgórzu Zamkowym w Szczecinie, gdzie część z nich ma ucha dolepione do krawędzi (Cnotliwy *et al.* 1972, 198–201, ryc. 24:6; Cnotliwy 1976, 37–38, 60, ryc. 1.4:5,6; 1.7:2 i 1.9:1,3,8), oraz z Wierzchlasu, gdzie datowane są na V okres epoki brązu i okres halsztacki (Wilgocki 1991, 31–32, ryc. 2.3.:2; 2.6:10). Chronologię podobnych naczyń z położonej w pobliżu Pырzyc osady w Brzezynie ustalono natomiast na V okres EB (Uciechowska-Gawron 1992, 128, 139–140, ryc. 6:3,4).

Zgodnie z przytoczonymi powyżej danymi najpewniej także i okaz z Ługowiny można datować ogólnie na V okres epoki brązu – okres halsztacki. Prawdopodobnie w tym długim okresie funkcjonowały także pozostałe obiekty ze stanowiska nr 12. Mimo braku źródeł ruchomych ze stanowiska nr 13 nie można wykluczyć, że również i ono funkcjonowało w tym samym odcinku czasu. Wydaje się, że oba stanowiska stanowią części jednej dużej osady. Uchwycone paleniska w obu skupieniach mogły być wykorzystywane do wytapiania żelaza z rud darniowych wydobywanych w sąsiedztwie istniejącego tu niegdyś zbiornika wodnego, jak można przypuszczać na podstawie obecnej konfiguracji terenu.

Zaprezentowane powyżej odkrycia pozwoliły na zmianę dotychczasowej funkcji stanowisk archeologicznych Ługowina 12 i 13 z punktów osadniczych na osady. Dzięki znaleziskom zwiększono także ich obszar, gdyż pierwotnie określany był maksymalnie na 0,5 ha. Obecnie można założyć, że zajmowały one co najmniej kilka hektarów (ponad 5). Poza tym stan zachowania odkrytych obiektów wskazuje, że mimo dość grubej warstwy przykrywającego je humusu były one sukcesywnie niszczone w trakcie prac rolnych. Nie jest więc wykluczone, że inne znajdujące się w tym rejonie stałe pozostałości osadnicze są również niszczone w wyniku prowadzonej działalności rolniczej.

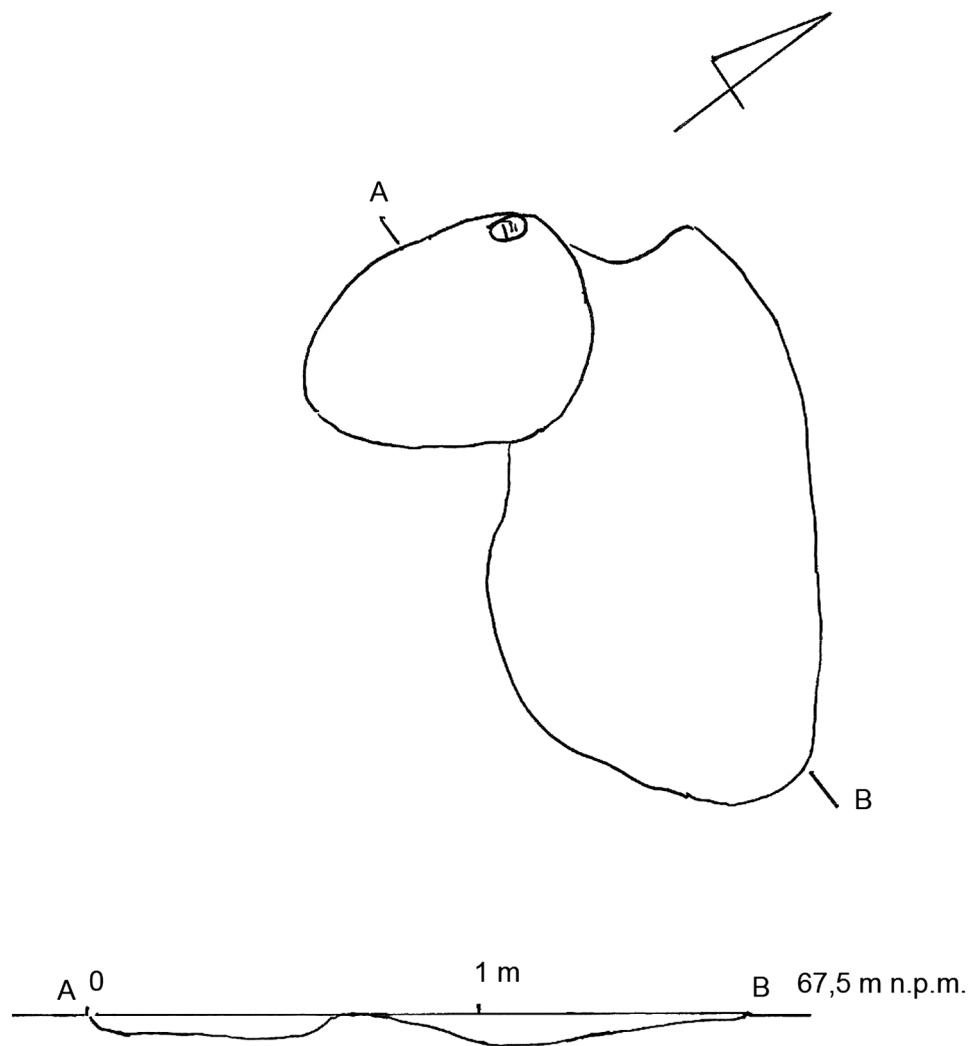

Ryc. 1. Ługowina, gm. Resko. Lokalizacja inwestycji i stanowisk archeologicznych. Oprac. M. Dworaczyk
 Fig. 1. Ługowina, Resko commune. Location of the development and archaeological sites. Prepared by M. Dworaczyk

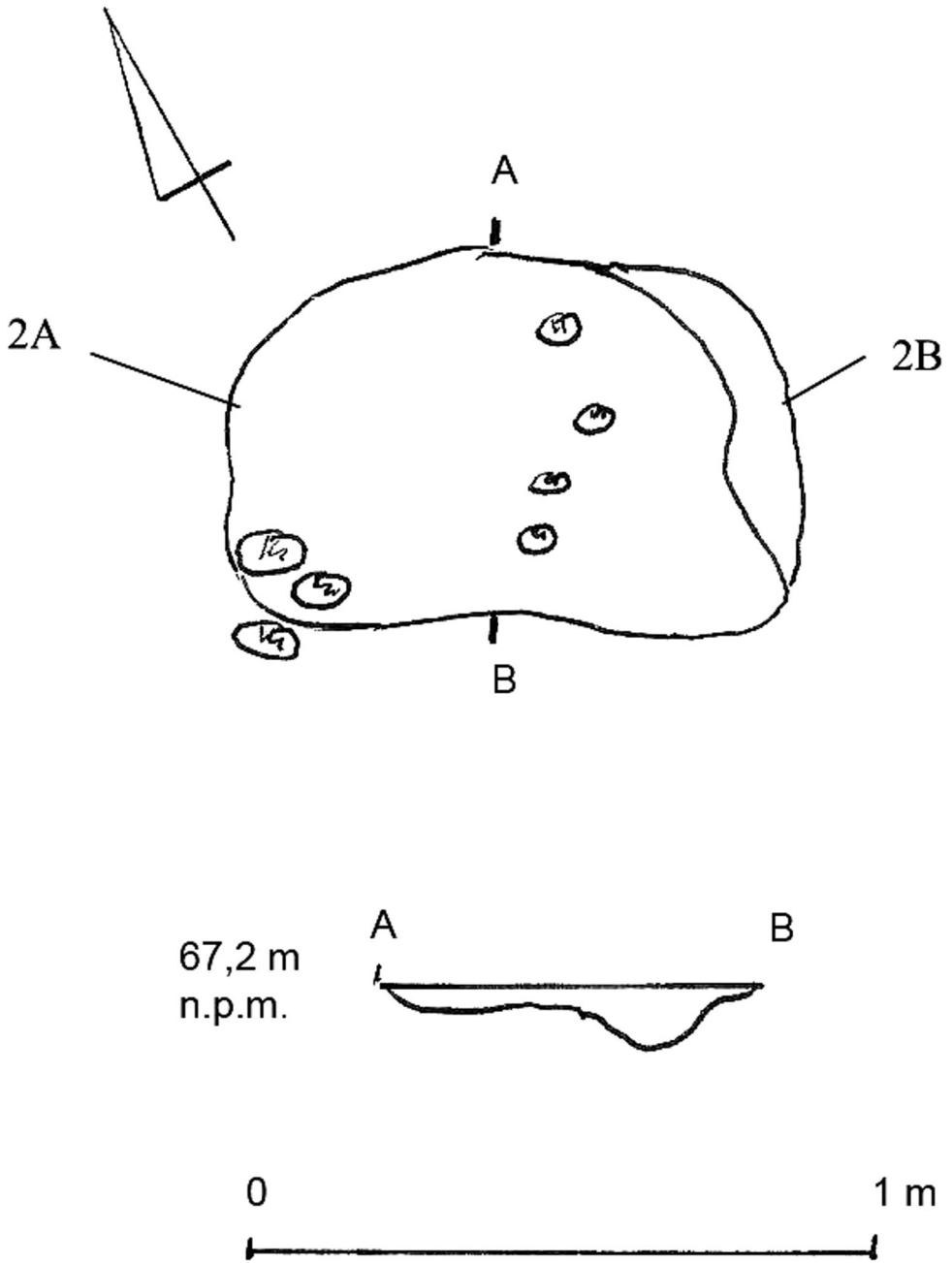
Ryc. 2. Ługowina, gm. Resko. Lokalizacja obiektów archeologicznych w obrębie stanowisk nr 12 i 13. Oprac. M. Dworaczyk

Fig. 2. Ługowina, Resko commune. Location of features within sites 12 and 13. Prepared by M. Dworaczyk

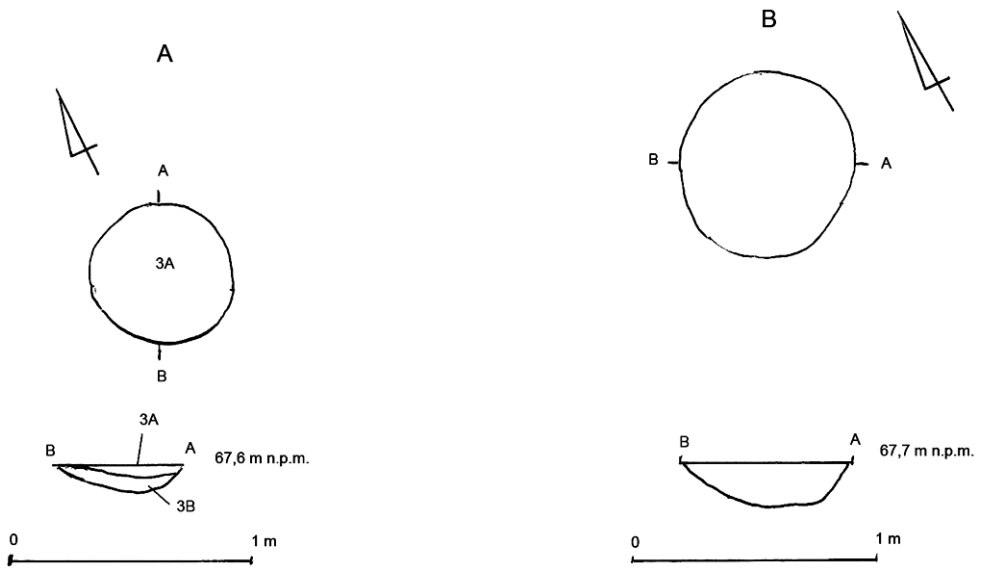
Ryc. 3. Ługowina, gm. Resko. Działka nr 269/1, stan. nr 13 (AZP 24-14/6). Obiekt nr 1 – rzut poziomy i profil N. Rys. M. Dworaczyk

Fig. 3. Ługowina, Resko commune. Plot 269/1, site 13 (AZP 24-14/6). Feature 1 – plan and section N. Drawing by M. Dworaczyk

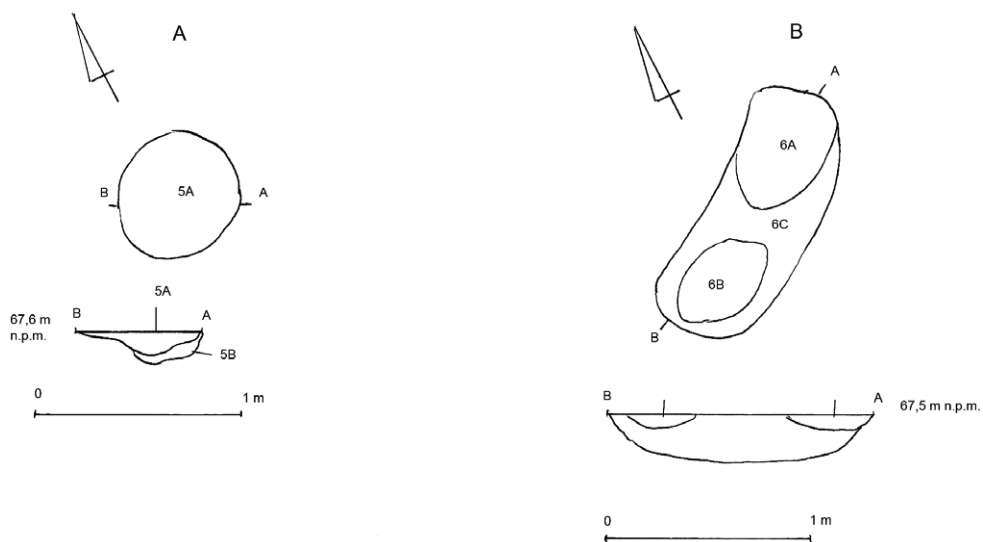

Ryc. 4. Ługowina, gm. Resko. Działka nr 269/1, stan. nr 13 (AZP 24-14/6). Obiekt nr 2 – rzut poziomy i profil E. Rys. M. Dworaczyk
 Fig. 4. Ługowina, Resko commune. Plot 269/1, site 13 (AZP 24-14/6). Feature 2 – plan and section E. Drawing by M. Dworaczyk

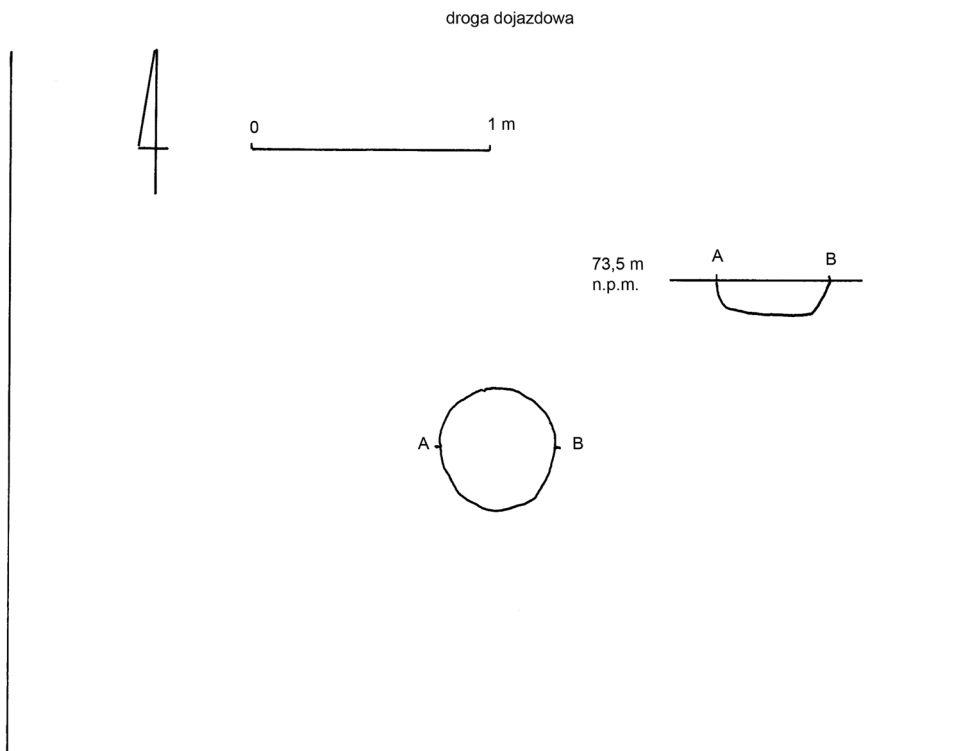

Ryc. 5. Ługowina, gm. Resko. Działka nr 269/1, stan. nr 13 (AZP 24-14/6): A – obiekt nr 3, rzut poziomy i profil W; B – obiekt nr 4, rzut poziomy i profil N. Rys. M. Dworaczyk
 Fig. 5. Ługowina, Resko commune. Plot 269/1, site 13 (AZP 24-14/6): A – feature 3, plan and section W; B – feature 4, plan and section N. Drawing by M. Dworaczyk

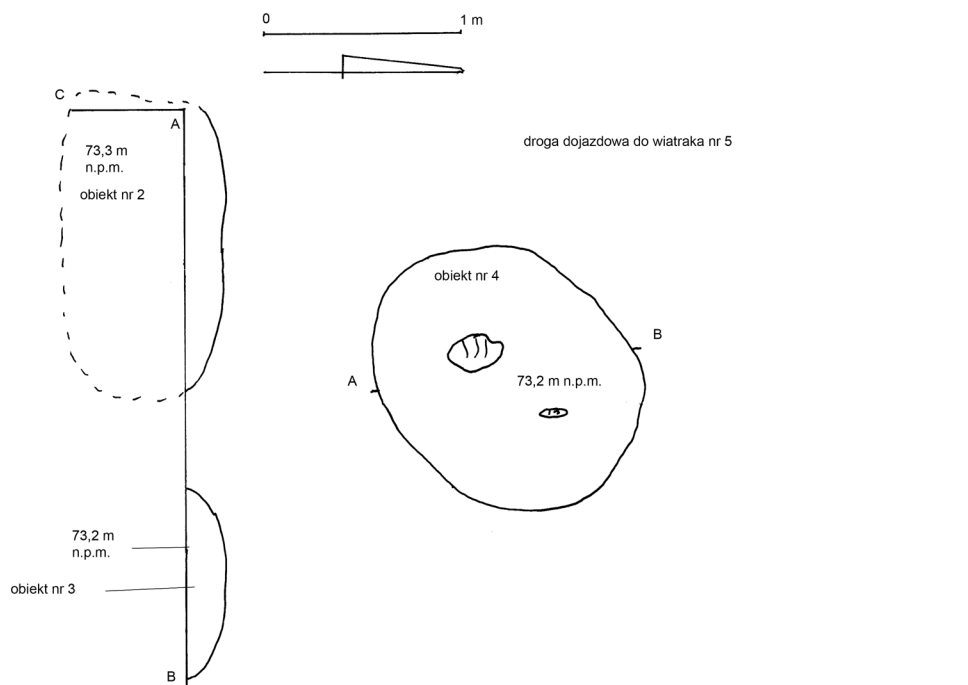

Ryc. 6. Ługowina, gm. Resko. Działka nr 269/1, stan. nr 13 (AZP 24-14/6): A – obiekt nr 5, rzut poziomy i profil N; B – obiekt nr 6, rzut poziomy i profil W. Rys. M. Dworaczyk
 Fig. 6. Ługowina, Resko commune. Plot 269/1, site 13 (AZP 24-14/6): A – feature 5, plan and section N; B – feature 6, plan and section W. Drawing by M. Dworaczyk

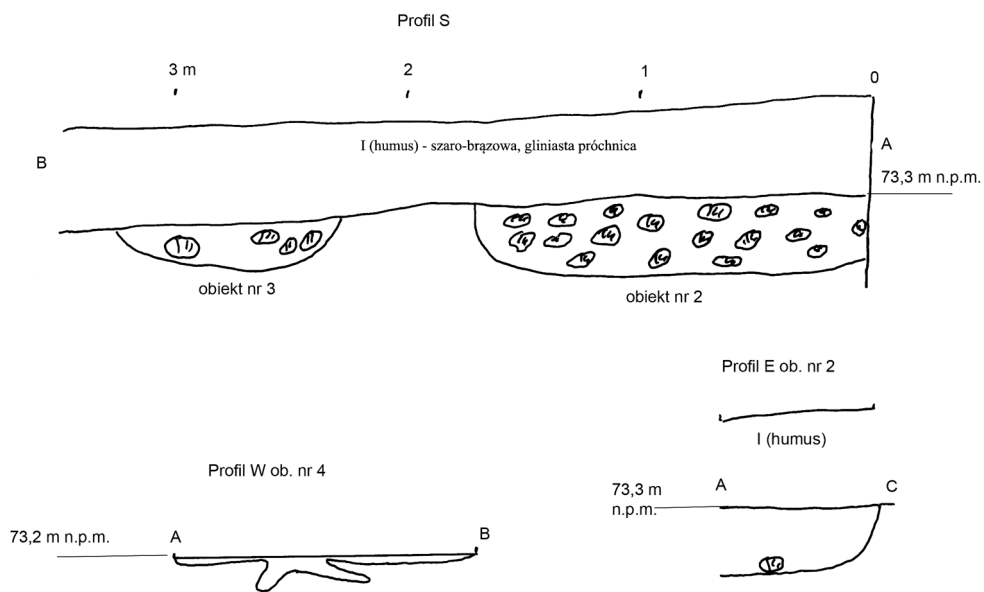
Ryc. 7. Ługowina, gm. Resko. Działka nr 233, stan. nr 12 (AZP 24-14/5). Obiekt nr 1 – rzut poziomy i profil N. Rys. M. Dworaczyk

Fig. 7. Ługowina, Resko commune. Plot 233, site 12 (AZP 24-14/5). Feature 1 – plan and section N. Drawing by M. Dworaczyk

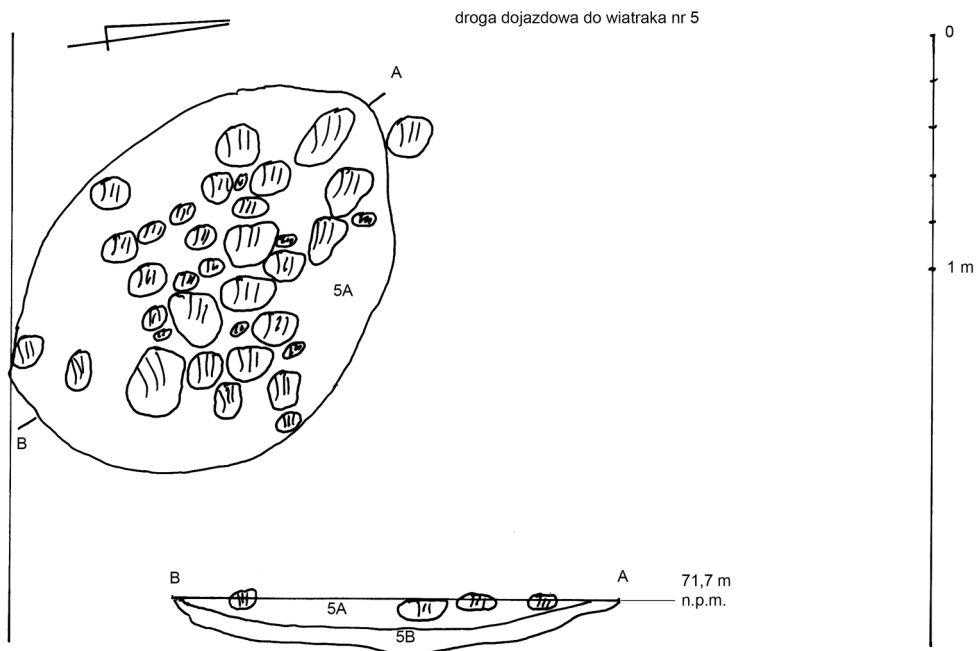

Ryc. 8. Ługowina, gm. Resko. Działka nr 264, stan. nr 12 (AZP 24-14/5). Rzut poziomy obiektów nr 2–4. Rys. M. Dworaczyk

Fig. 8. Ługowina, Resko commune. Plot 264, site 12 (AZP 24-14/5). Plan of features 2–4. Drawing by M. Dworaczyk

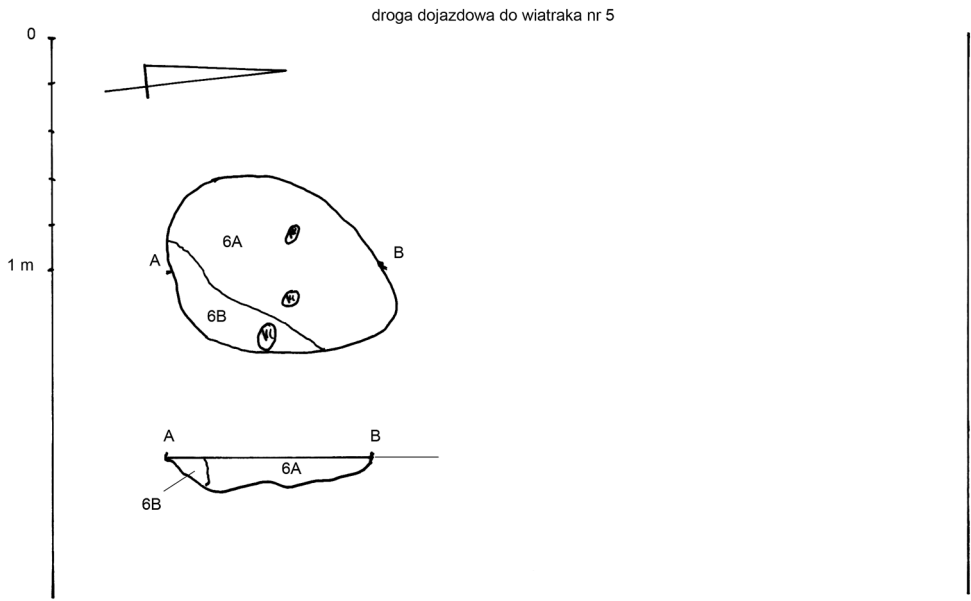

Ryc. 9. Ługowina, gm. Resko. Działka nr 264, stan. nr 12 (AZP 24-14/5). Profile obiektów nr 2–4.
 Rys. M. Dworaczyk
 Fig. 9. Ługowina, Resko commune. Plot 264, site 12 (AZP 24-14/5). Sections of features 2–4.
 Drawing by M. Dworaczyk

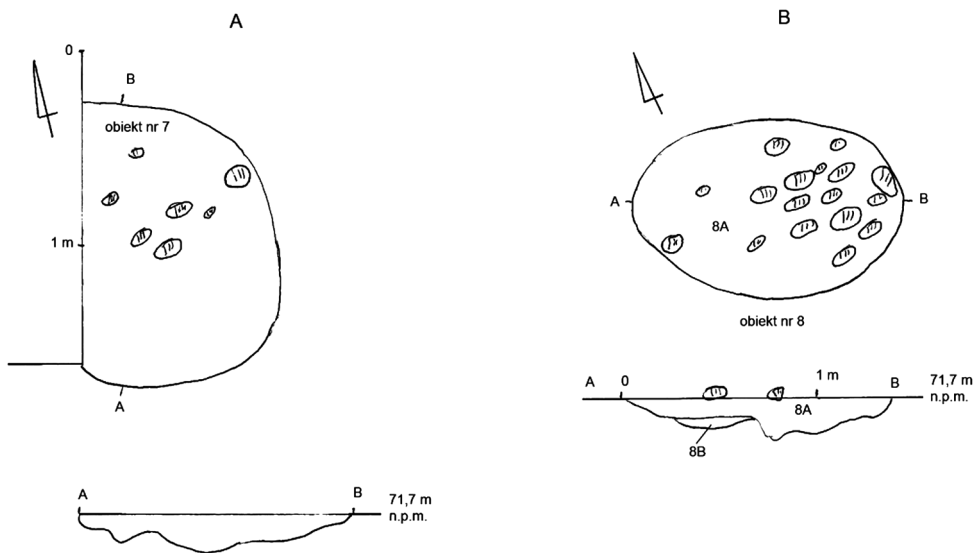

Ryc. 10. Ługowina, gm. Resko. Działka nr 264, stan. nr 12 (AZP 24-14/5). Obiekt nr 5 – rzut poziomy i profil W. Rys. M. Dworaczyk

Fig. 10. Ługowina, Resko commune. Plot 264, site 12 (AZP 24-14/5). Feature 5 – plan and section W. Drawing by M. Dworaczyk

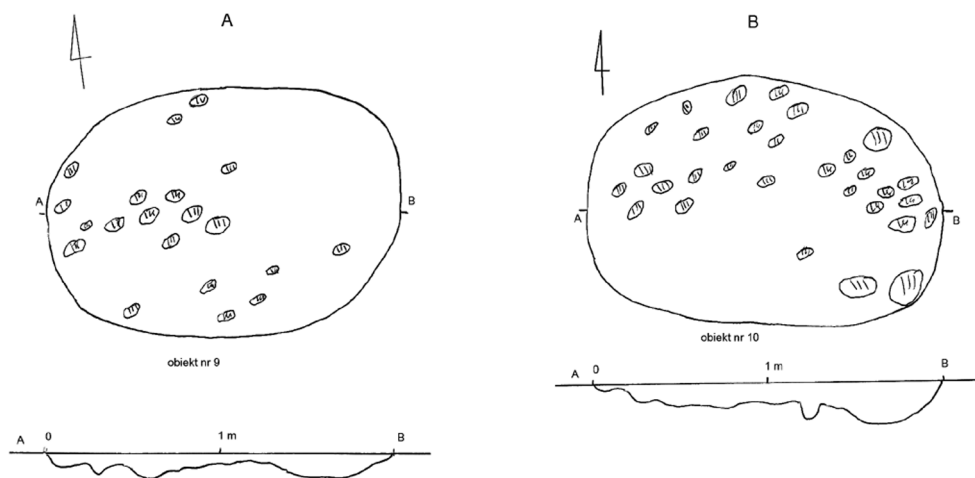

Ryc. 11. Ługowina, gm. Resko. Działka nr 264, stan. nr 12 (AZP 24-14/5). Obiekt nr 6 – rzut poziomy i profil W. Rys. M. Dworaczyk
 Fig. 11. Ługowina, Resko commune. Plot 264, site 12 (AZP 24-14/5). Feature 6 – plan and section W. Drawing by M. Dworaczyk

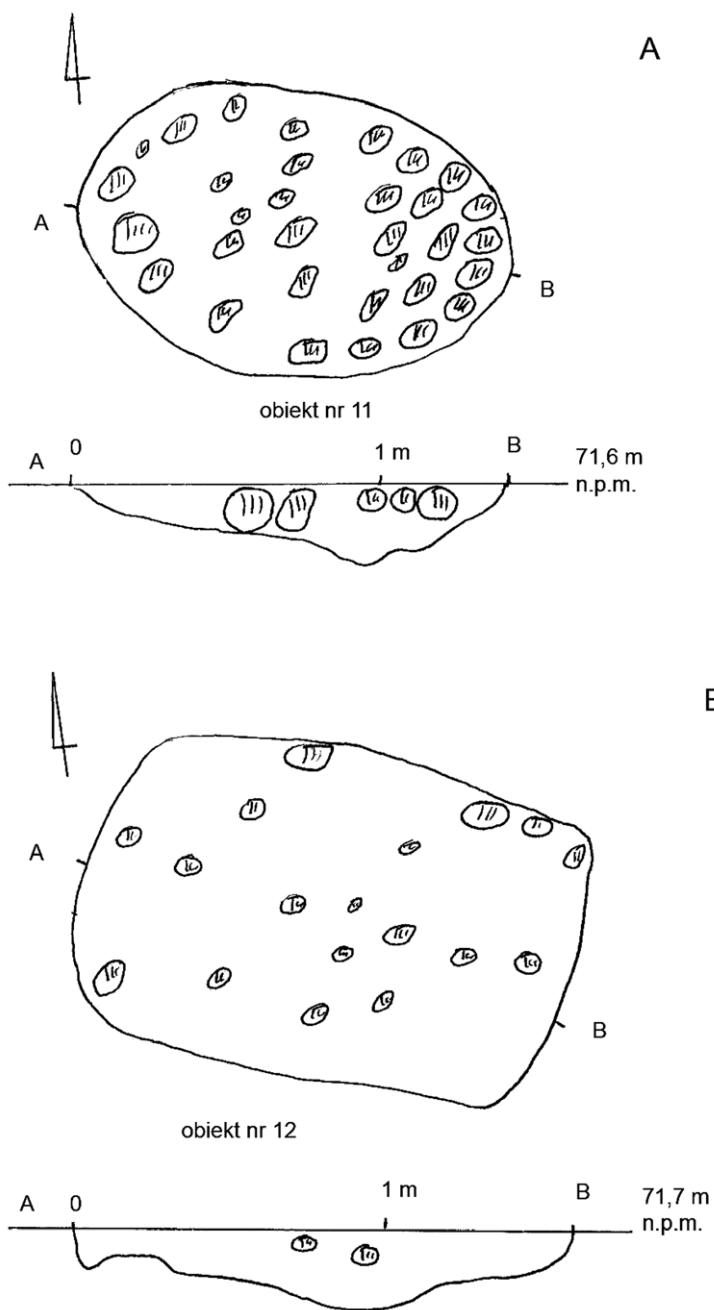

Ryc. 12. Ługowina, gm. Resko. Działka nr 264, stan. nr 12 (AZP 24-14/5): A – obiekt nr 7, rzut poziomy i profil W; B – obiekt nr 8, rzut poziomy i profil N. Rys. M. Dworaczyk
 Fig. 12. Ługowina, Resko commune. Plot 264, site 12 (AZP 24-14/5): A – feature 7, plan and section W; B – feature 8, plan and section N. Drawing by M. Dworaczyk

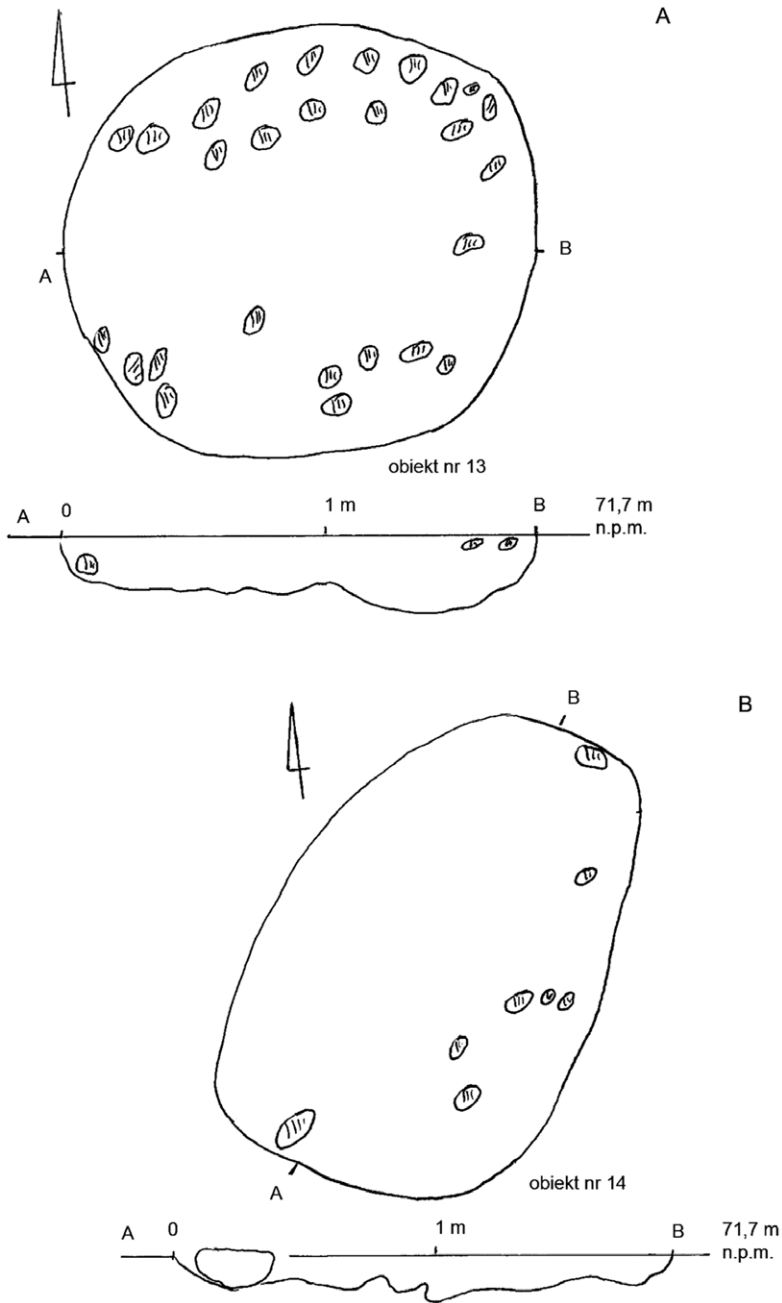

Ryc. 13. Ługowina, gm. Resko. Działka nr 264, stan. nr 12 (AZP 24-14/5): A – obiekt nr 9, rzut poziomy i profil N; B – obiekt nr 10, rzut poziomy i profil N. Rys. M. Dworaczyk
 Fig. 13. Ługowina, Resko commune. Plot 264, site 12 (AZP 24-14/5): A – feature 9, plan and section N; B – feature 10, plan and section N. Drawing by M. Dworaczyk

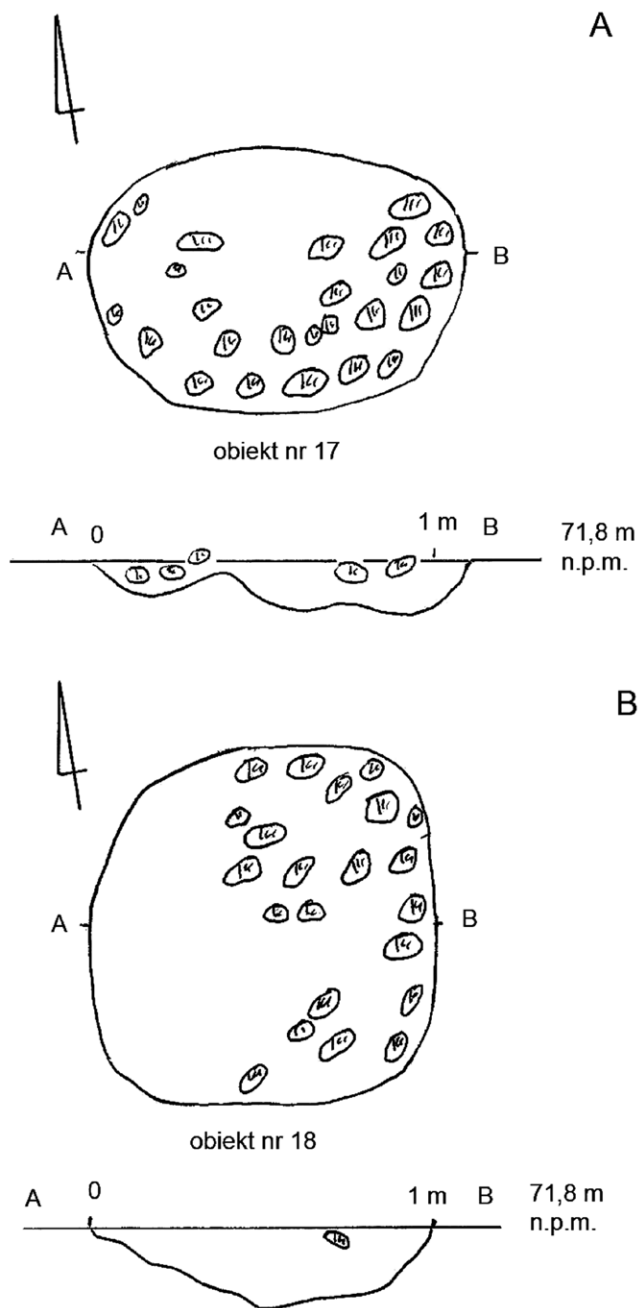

Ryc. 14. Ługowina, gm. Resko. Działka nr 264, stan. nr 12 (AZP 24-14/5): A – obiekty nr 11, rzut poziomy i profil N; B – obiekty nr 12, rzut poziomy i profil N. Rys. M. Dworaczyk
 Fig. 14. Ługowina, Resko commune. Plot 264, site 12 (AZP 24-14/5): A – feature 11, plan and section N; B – feature 12, plan and section N. Drawing by M. Dworaczyk

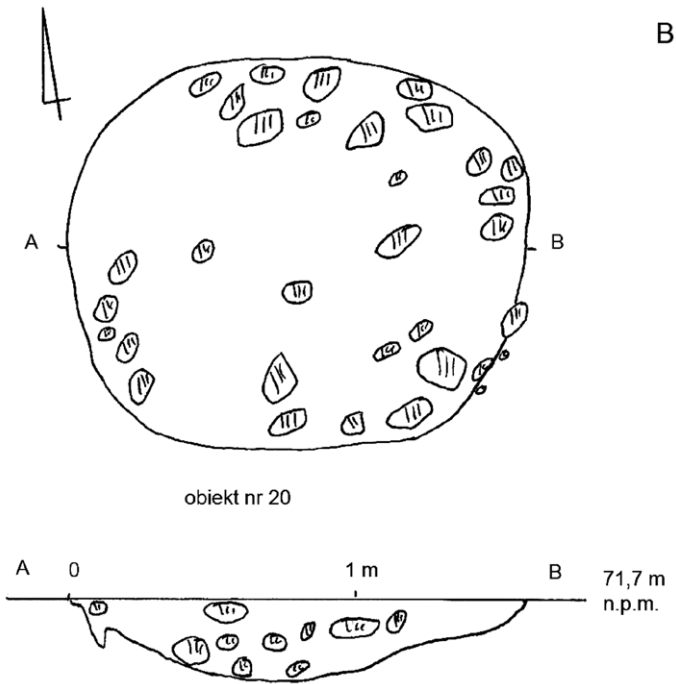
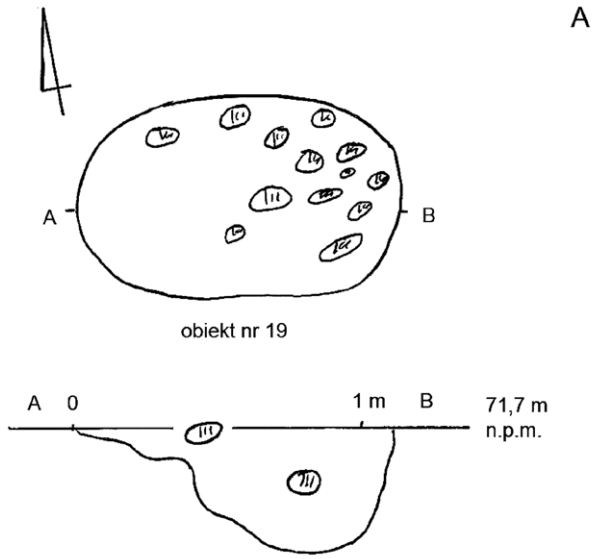

Ryc. 15. Ługowina, gm. Resko. Działka nr 264, stan. nr 12 (AZP 24-14/5): A – obiekt nr 13, rzut poziomy i profil N; B – obiekt nr 14, rzut poziomy i profil W. Rys. M. Dworaczyk
 Fig. 15. Ługowina, Resko commune. Plot 264, site 12 (AZP 24-14/5): A – feature 13, plan and section N; B – feature 14, plan and section W. Drawing by M. Dworaczyk

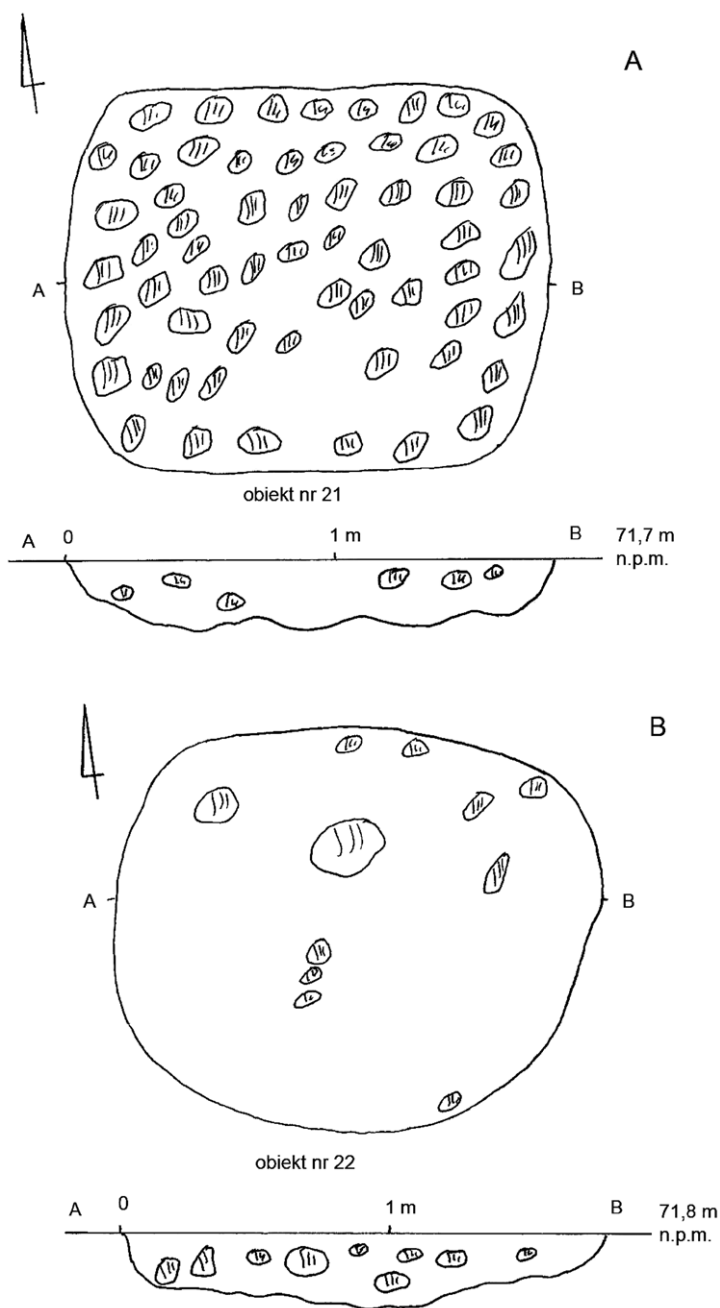

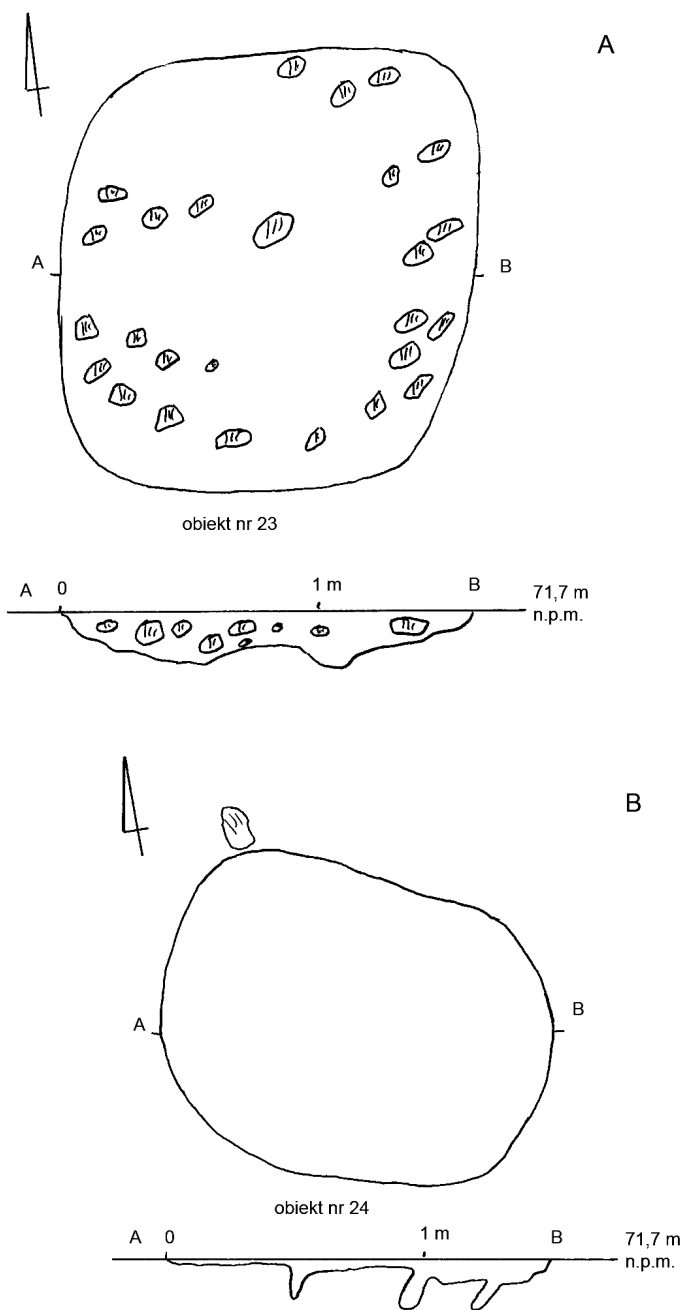
Ryc. 17. Ługowina, gm. Resko. Działka nr 264, stan. nr 12 (AZP 24-14/5): A – obiekt nr 17, rzut poziomy i profil N; B – obiekt nr 18, rzut poziomy i profil N. Rys. M. Dworaczyk
 Fig. 17. Ługowina, Resko commune. Plot 264, site 12 (AZP 24-14/5): A – feature 17, plan and section N; B – feature 18, plan and section N. Drawing by M. Dworaczyk

Ryc. 18. Ługowina, gm. Resko. Działka nr 264, stan. nr 12 (AZP 24-14/5): A – obiekt nr 19, rzut poziomy i profil N; B – obiekt nr 20, rzut poziomy i profil N. Rys. M. Dworaczyk
 Fig. 18. Ługowina, Resko commune. Plot 264, site 12 (AZP 24-14/5): A – feature 19, plan and section N; B – feature 20, plan and section N. Drawing by M. Dworaczyk

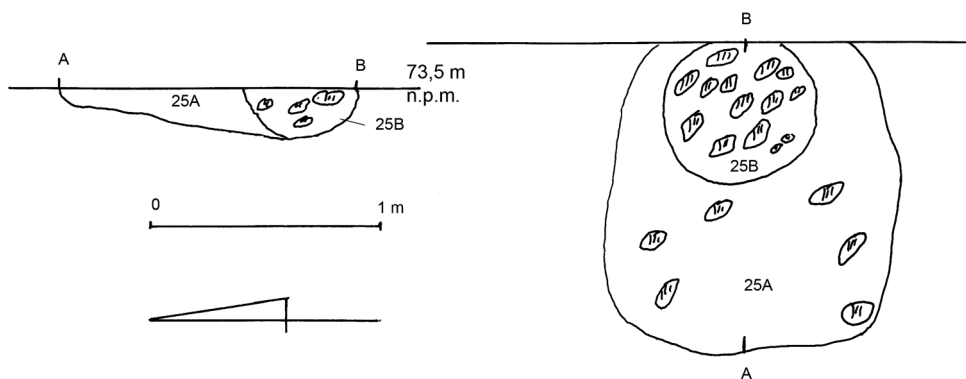

Ryc. 19. Ługowina, gm. Resko. Działka nr 264, stan. nr 12 (AZP 24-14/5): A – obiekt nr 21, rzut poziomy i profil N; B – obiekt nr 22, rzut poziomy i profil N. Rys. M. Dworaczyk
 Fig. 19. Ługowina, Resko commune. Plot 264, site 12 (AZP 24-14/5): A – feature 21, plan and section N; B – feature 22, plan and section N. Drawing by M. Dworaczyk

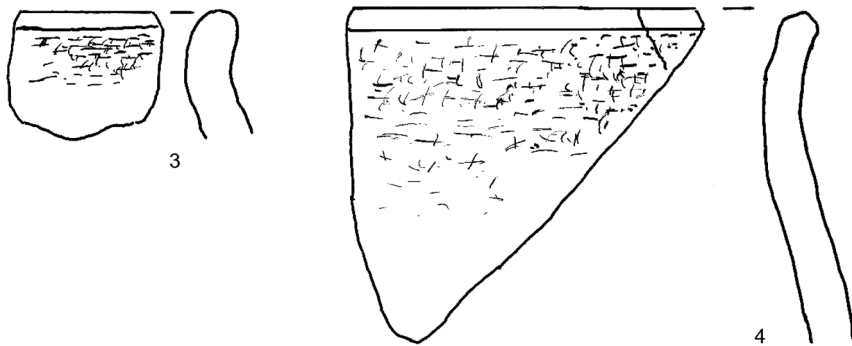
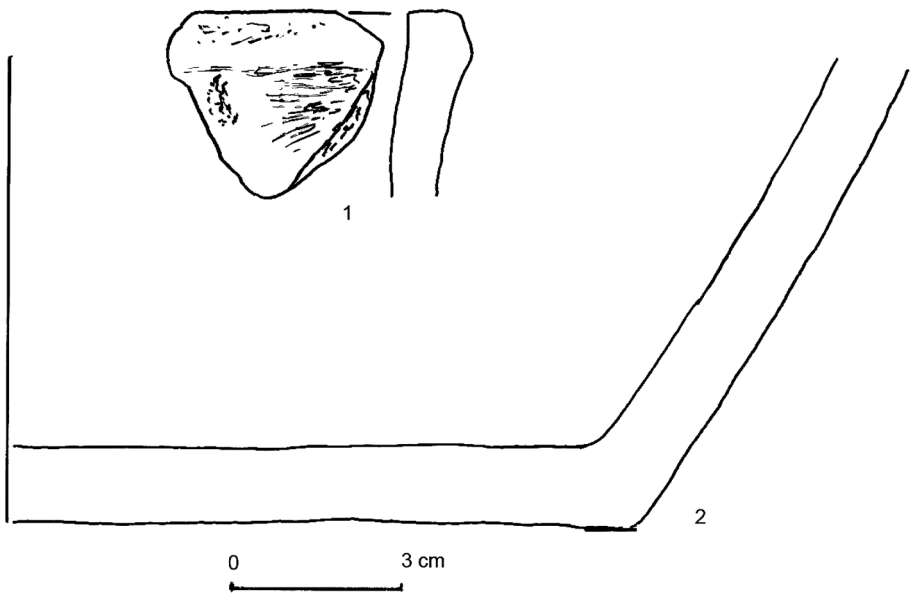

Ryc. 20. Ługowina, gm. Resko. Działka nr 264, stan. nr 12 (AZP 24-14/5): A – obiekt nr 23, rzut poziomy i profil N; B – obiekt nr 24, rzut poziomy i profil N. Rys. M. Dworaczyk
 Fig. 20. Ługowina, Resko commune. Plot 264, site 12 (AZP 24-14/5): A – feature 23, plan and section N; B – feature 24, plan and section N. Drawing by M. Dworaczyk

Ryc. 21. Ługowina, gm. Resko. Działka nr 233, stan. nr 12 (AZP 24-14/5). Obiekt nr 25 – rzut poziomy i profil N. Rys. M. Dworaczyk
 Fig. 21. Ługowina, Resko commune. Plot 233, site 12 (AZP 24-14/5). Feature 25 – plan and section N. Drawing by M. Dworaczyk

Ryc. 22. Ługowina, gm. Resko. Działki nr 233 i 264. Stan. nr 12 (AZP 24-14/5). Wybór ceramiki naczyniowej: 1 i 2 – obiekt nr 1; 3 – obiekt nr 21; 4 – obiekt nr 19. Rys. M. Dworaczyk
 Fig. 22. Ługowina, Resko commune. Plots 233 and 264. Site 12 (AZP 24-14/5). Selected pottery vessels: 1 and 2 – feature 1; 3 – feature 21; 4 – feature 19. Drawing by M. Dworaczyk

Literatura

- Cnotliwy E. 1960. Wyniki badań ratowniczych na osadzie kultury łużyckiej w Sibinie, pow. Kamień, *Materiały Zachodniopomorskie* 6, 41–60.
- Cnotliwy E. 1961. Wyniki archeologicznych badań ratunkowych na Wzgórzu Wisielców w Wolinie w 1959 r. *Materiały Zachodniopomorskie* 7, 181–292.
- Cnotliwy E. 1976. Osadnictwo ludności kultury łużyckiej na Wzgórzu Zamkowym w Szczecinie w świetle badań w latach 1967–1974. *Materiały Zachodniopomorskie* 22, 7–70.
- Cnotliwy E., Nawroński T., Rogosz R. 1972. Wyniki badań archeologicznych w piwnicach Zamku Książąt Pomorskich w Szczecinie. *Materiały Zachodniopomorskie* 18, 159–233.
- Griesa S. 1982, *Die Göritzer Gruppe*. Berlin. Veröffentlichungen des Museums für Ur- und Frühgeschichte Potsdam 16.
- Kostrzewski J. 1958. *Kultura łużycka na Pomorzu*. Poznań.
- Uciechowska-Gawron A. 1992. Osadnictwo kultury łużyckiej w Brzezynie, gm. Pyrzyce. *Materiały Zachodniopomorskie* 38, 123–153.
- Wilgocki E. 1991. Osada ludności kultury łużyckiej na stanowisku 1 w Wierzchlasie, woj. szczecińskie. *Materiały Zachodniopomorskie* 37, 19–45.

Marek Dworaczyk
Instytut Archeologii i Etnologii PAN
m.dworaczyk@iaepan.szczecin.pl
ORCID: 0000-0001-7510-2317